

KALIX KOMMUN

Riktlinjer gällande öppenvårdsinsatser Socialförvaltningen, Kalix kommun

2025-07-01

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Fastställt/Upprättad	Reviderad	Beslutsinstans
Styrande dokument	Riktlinjer	2025-06-04 § 91 Dnr DIASOC-2025-0064570		Socialnämnden

Innehåll

1	Inledning	3
2	Riktlinjernas syfte och innehåll	3
3	Kommunens utgångspunkter	3
4	Socialtjänstens mål	3
4.1	Förebyggande och uppsökande ansvar	4
5	Grundläggande bestämmelser	4
6	Verksamhetens kvalitet och uppföljning	4
7	Målgrupp	5
9	Rätten till insatser för personliga behov	5
9.1	Socialnämnden får erbjuda insatser utan individuell behovsprövning	6
10	Kommunens ansvar	6
11	Skyldighet att ge service	6
12	Sekretess och tystnadsplikt	7
13	Anmälningsskyldighet	7
14	Dokumentationsskyldighet	7
14.1	Dokumentation	8
15	Genomförandeplan	8
16	Tolk	8
17	Uppföljning av insatser	8
18	Ej verkställda beslut	9
19	Förebyggande arbete i Kalix	10
20	Insatser för personliga behov	10
20.1	Insatser efter behovsprövning	11
20.2	Insatser utan individuell behovsprövning	11
20.2.1	Insatser utan behovsprövning som erbjuds i Kalix	11
21	Bilagor	14
	Öppenvårdens insatskatalog	14
22	Referenser	14

1 Inledning

Hanteringen av ärenden ska följa för verksamheten gällande lagstiftning, rättspraxis, tillämpliga föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen, socialförvaltningens riktlinjer samt de avtal, överenskommelser och rutiner som finns för verksamheten. Insatser enligt socialtjänstlagen ska vara förebyggande, tillgängliga, baserade på kunskap och främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden för kommunens medborgare.

Denna riktlinje syftar till att bidra till rättssäkerhet och tydlighet vid hanteringen av ärenden som rör individer som omfattas av hjälp i öppenvård. Riktlinjen syftar även till att bidra till ökad tydlighet i organisationen och skapa förutsättningar för ett gott samarbete och en god samverkan samt därmed även en god kvalitet.

Riktlinjerna har reviderats och anpassats till bestämmelserna i nya socialtjänstlagen (prop. 2024/25:89).

2 Riktlinjernas syfte och innehåll

Syftet med riktlinjen är att ge en översikt över den lagstiftning som gäller för kommunens socialtjänst samt att säkerställa rättssäkerhet, likabehandling och tillgång när det gäller befintliga insatser som erbjuds i Kalix kommuns öppenvård.

Riktlinjerna ska ge behandlare stöd och vägledning i arbetet och utgår från socialtjänstlagen, offentlighets- och sekretesslagen, förvaltningslagen och annan relevant lagstiftning.

Dokumentet innehåller även avsnitt om omfattning, uppföljning och dokumentation. För information om vilka insatser som finns, se bilaga insatskatalog.

Riktlinjerna utgör enbart en rekommendation, i varje enskilt fall ska alltid en individuell bedömning göras utifrån ett helhetsperspektiv.

3 Kommunens utgångspunkter

Beslutade insatser ska överensstämma med de mål och grundläggande värderingar som gäller för kommunen. Oavsett lagstiftning gäller följande principer:

- alla människors lika värde
- integritet och självbestämmande
- tillgänglighet
- delaktighet samt
- kontinuitet och helhetssyn.

4 Socialtjänstens mål

Enligt 2 kap. 1 § SoL ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund främja enskildas:

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet

Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

Socialtjänsten ska inriktas på att utveckla enskildas och grupper egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation (2 kap.2 § SoL).

Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (2 kap. 3 § SoL).

Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig (2 kap. 4 §)

4.1 Förebyggande och uppsökande ansvar

Enligt 6 kap. 1 § SoL ska socialnämnden vara väl insatt i levnadsförhållandena i kommunen. Socialnämnden ska informera om socialtjänsten i kommunen (6 kap. 2 § SoL). Till socialnämndens uppgifter hör att upplysa om socialtjänsten i kommunen och vilka insatser den kan erbjuda samt genom uppsökande verksamhet och på annat sätt bidra till att skapa goda levnadsförhållanden. När det är lämpligt ska nämnden samverka med andra samhällsorgan och med enskilda organisationer (6 kap. 3 och 4 §§ SoL).

Enligt 6 kap. 6 § SoL ska socialnämnden arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel samt spel om pengar.

Socialnämnden ska genom information till myndigheter, grupper och enskilda samt genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar av skadligt bruk och beroende och om de hjälpmöjligheter som finns (6 kap. 7§ SoL).

Vidare ska socialnämnden arbeta för att förebygga och motverka brottslighet (6 kap. 8 § SoL).

Enligt 18 kap. §1 SoL ska socialnämnden arbeta för att barn och unga vuxna växer upp under trygga och goda förhållanden.

Socialnämnden ska bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa (18 kap. 2 § SoL). Nämnden ska tillsammans i samverkan med andra samhällsorgan, organisationer och andra som berörs uppmärksamma om barn och unga vistas i miljöer som är skadliga för dem och arbeta för att förhindra att de vistas i sådana miljöer.

Enligt 18 kap. 3 § SoL ska socialnämnden särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende bland barn och unga av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel, andra berusningsmedel, dopningsmedel samt spel om pengar.

Socialnämnden ska också särskilt arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga (18 kap. 4 § SoL).

5 Grundläggande bestämmelser

Socialnämndens insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde (10 kap. 3 § SoL). Viktigt även att beakta barnperspektivet under hela insatsens gång.

6 Verksamhetens kvalitet och uppföljning

Enligt 5 kap. 1 och 2 §§ SoL ska verksamhet inom socialtjänsten vara av god kvalitet. Verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet.

Socialnämnden ska systematiskt och fortlöpande följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten.

Enligt 27 kap. 1 § SoL ansvarar socialnämnden för att det finns rutiner för att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden inom socialtjänstens verksamhet.

7 Målgrupp

Målgruppen för dessa riktlinjer är alla kommunens medborgare som är folkbokförda i Kalix kommun.

8 Barns rättigheter

Bestämmelser om barns rättigheter finns i 3 kap.1–4 §§ SoL samt i barnrättskonventionen. Bestämmelserna innebär bl.a. att barns bästa alltid ska beaktas. Vidare innebär bestämmelserna att barn har rätt att framföra sina åsikter och även har rätt att få information.

Barn som fyllt 15 år har enligt bestämmelserna i SoL även rätt att föra sin egen talan i socialtjänstären. Det kan till exempel gälla i ett ärende där en minderårig eller ungdom på egen hand ansöker om stöd eller insatser. Bestämmelserna om barns rättigheter i SoL och barnrättskonventionen ska tillämpas i ärenden där barn ingår i familjen eller berörs. Hur berörda barns rättigheter beaktats vid handläggningen av ett sådant ärende ska dokumenteras i enlighet med bestämmelserna i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation (SOSFS 2014:5).

Övrig vägledning för handläggningen av insatser via öppenvården finns i socialförvaltningens kvalitetsledningssystem för kommunens socialtjänst.

9 Rätten till insatser för personliga behov

En kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får de insatser som de behöver. Kommunens ansvar inskränker inte det ansvar som andra huvudmän har (4 kap. 1 § SoL).

En enskild som inte själv kan tillgodose sina personliga behov och inte heller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt att få insatser av socialnämnden för dessa behov. Den enskilde ska tillförsäkras skäliga levnadsförhållanden genom insatserna (11 kap. 1 § SoL).

Insatser kan ges i olika former och på olika sätt. Socialnämnden ansvarar för att erbjuda insatser i form av rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp till enskilda som behöver det (10 kap. 1 § SoL). Insatser ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och enskilda organisationer (10 kap. 3 § SoL).

Insatser ska utformas så att de stärker den enskildes möjligheter att leva självständigt liv (10 kap. 5 § SoL). Utgångspunkten för de insatser som erbjuds enligt SoL är att de är frivilliga att ta emot. Insatserna ska bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet.

För ett barn som fyllt 12 men inte 15 år får nämnden besluta om insatser för att tillgodose barnets personliga behov även utan vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet samtycker till det. Nämnden kan besluta om insatser via öppenvården för att tillgodose barnets personliga behov till barn som har fyllt 15 år oberoende av vårdnadshavarens samtycke, om det är lämpligt och barnet begär eller samtycker till insatserna (21 kap. 1 § SoL).

Insatser för personliga behov kan erbjudas utifrån behovsprövning och utan individuell behovsprövning.

9.1 Socialnämnden får erbjuda insatser utan individuell behovsprövning

Enligt 11 kap. 5 § SoL får socialnämnden erbjuda och tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning, med vissa undantag. Att erbjuda insatser utan behovsprövning är ett komplement till socialtjänstens huvudsakliga arbetssätt att utreda och bedöma personliga behov av insatser. Insatser utan behovsprövning är en möjlighet för socialtjänsten att arbeta på nytt sätt. De insatser som kommunen tillhandahåller utan behovsprövning beslutas av socialnämnden.

Den som genomför insatser som har beslutats enligt 5 § ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om insatser enligt 1 §. Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning (11 kap. 6 § SoL). Den enskilde ska ges möjlighet till ett informativt val om hur hen vill ta del av insatser.

Socialnämnden får inte utan vårdnadshavarens samtycke tillhandahålla ett barn insatser som lämnas utan individuell behovsprövning. Socialnämnden får dock tillhandahålla barn som fyllt 15 år insatser utan individuell behovsprövning, om det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet (21 kap. §2 SoL).

Den som utför och verkställer insatsen utan individuell behovsprövning ska inte göra någon bedömning/behovsprövning av villkoren för insatsen. Däremot kontroll av de faktiska omständigheter och villkor som gäller för insatsen.

10 Kommunens ansvar

Kommunens yttersta ansvar för att enskilda får de insatser som de behöver regleras i 4 kap. 1 § SoL. Det bör observeras att kommunens yttersta ansvar enligt bestämmelsen inte innebär någon inskränkning i det ansvar för hälso- och sjukvård som åvilar t.ex. regionen eller det ansvar för utbildning och andra insatser som åvilar skolan och elevhälsan. Undantagsvis kan kommunens socialtjänst enligt praxis ändå få ge tillfälligt bistånd i avvaktan på att ansvarig huvudman tar sitt ansvar. Detta gäller dock enbart när barnets eller den unges behov är så akut att hjälpen eller stödet inte kan anstå (jfr t.ex. RÅ 1991 ref. 92, RÅ 1992 ref. 57 och RÅ 2004 ref. 79 samt HFD 2011 not. 92).

11 Skyldighet att ge service

Socialnämnden och dess förvaltning har enligt 6 § förvaltningslagen (2017:900, FL) följande skyldigheter.

- Att se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla.
- Att lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Hjälpen ska ges utan onödigt dröjsmål.

Några exempel på service är;

- att myndigheten ska erbjuda enskilda möjlighet till svar på samma sätt som enskild har valt för kontakt med myndigheten, såsom telefon eller e-post,
- att myndighet ska ta emot besök och telefonsamtal från enskilda och informera allmänheten om eventuella öppettider som gäller för detta, med mera.

12 Sekretess och tystnadsplikt

Inom kommunens verksamhet enligt SoL gäller sekretess enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400, OSL) för uppgift om enskilds personliga förhållanden. För sådana uppgifter som omfattas av sekretessen råder tystnadsplikt enligt 2 kap. 1 § OSL. Tystnadsplikten innebär att förbud råder mot att röja sekretessbelagda uppgifter till andra myndigheter eller enskilda. Den som är eller har varit verksam inom någon verksamhet enligt SoL, såväl myndighet som utförande, får inte berätta sådant som rör enskildas personliga förhållanden till någon utomstående. Statliga myndigheter som exempelvis Försäkringskassan har dock rätt att kräva vissa uppgifter om enskilda personer. Se vidare 110 kap. 21 § socialförsäkringsbalken (2010:110, SFB).

Sekretessen kan hävas om den enskilde samtycker till det. Om den enskildes tillstånd är sådant att han eller hon inte själv kan efterge den sekretess som gäller, men har fått legal företrädare, exempelvis god man eller förvaltare, så kan den legala företrädaren efterge sekretessen om det behövs att bevaka eller tillgodose den enskildes intressen.

För mer information se vägledning om inre sekretess i individ- och familjeomsorgens kvalitetsledningssystem.

13 Anmälningsskyldighet

Behandlare inom öppenvården är skyldiga att anmäla till handläggare om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Sekretesskydd för anmälan gäller inte öppenvården då personal där omfattas av anmälningsskyldighet enligt 19 kap. 1 § SoL.

14 Dokumentationsskyldighet

Dokumentationsskyldigheten regleras i 14 kap. 3 och 6 och 7 §§ SoL.

Enligt 14 kap. § 3 SoL ska handläggnings av ärenden som rör enskilda samt genomförandet av insatser dokumenteras, om inte annat följer av 14 kap. §§ 4 eller 5 § SoL. Handlingar som upprättas och gäller enskilda ska begränsas till att innehålla uppgifter som bedöms vara tillräckliga, väsentliga och ändamålsenliga i förhållande till vad saken gäller. Dokumentation i verksamhet enligt SoL är en del av kvalitetssäkring i verksamheten som ska enligt lag vara av god kvalitet. Dokumentationen kräver ett gemensamt synsätt.

Dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet. Den enskilde bör hållas underrättad om de journalanteckningar och andra anteckningar som förs om honom eller henne. Om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig skall detta antecknas.

Bestämmelserna kompletteras med närmare bestämmelser i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd för dokumentation SOSFS 2014:5.

Skyldigheten att dokumentera gäller inte uppgifter om enskildas personliga förhållanden vid rådgivning (14 kap. 4 § SoL).

Enligt 14 kap. 5 § SoL får socialnämnden, om det finns särskilda skäl, besluta att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av en insats utan individuell behovsprövning enligt 11 kap. 5 §.

Dokumentation av andra uppgifter som krävs för att följa upp och kontrollera verksamheten får inte undantas. Dokumentationen behövs för att följa upp effekterna av olika insatser.

14.1 Dokumentation

Åtgärder som vidtas av nämnden för att följa upp insatsen ska dokumenteras. Av dokumentationen bör framgå när och på vilket sätt insatsen har följts upp, hur den enskilde uppfattar insatsen i förhållande till sina behov och önskemål, om nämnden har använt standardiserade bedömningsmetoder och i så fall vilka, vilken bedömning nämnden har gjort om insatsens genomförande av beslutet, vilken bedömning nämnden gjort av den enskildes situation och om några av åtgärderna har identifierats genom uppföljningen.

Om behoven hos den enskilde förändras på ett sätt som gör att nämnden bedömer att den beslutade insatsen inte längre svarar mot den enskildes behov, ska detta dokumenteras. Det ska framgå vilka åtgärder som vidtagits för att anpassa insatsen till den enskildes behov.

Vid avslut av insatser ska det framgå när och av vilka skäl insatsen har avslutats, om målen är uppnådda eller om insatsen avslutats på egen begäran av den enskilde.

15 Genomförandeplan

Enligt 10 kap. 2 SoL ska insatser utformas och genomföras tillsammans med den enskilde. Enligt 5 kap. 1 a § andra stycket socialtjänstförordningen ska genomförandeplanen, om det inte möter särskilda hinder, beskriva;

1. målet med de särskilda insatser som behövs,
2. när och hur de särskilda insatserna ska genomföras,
3. när och hur genomförandeplanen ska följas upp,
4. när och hur den enskilde ska kunna tillgodogöra sig åtgärder och insatser som andra huvudmän än socialnämnden ansvarar för,
5. när och hur den enskildes kontakter med närstående ska ordnas,
6. när och hur den enskilde ska ha kontakt med socialnämnden, och
7. den enskildes syn på genomförandet av den planerade vården.

Enligt allmänt råd till 6 kap. 2 § SOSFS 2014:5 bör genomförandeplan upprättas hos utföraren med hänsyn tagen till den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Planen bör upprättas med utgångspunkt från den beslutande nämndens uppdrag till utföraren.

För mer information se, Vägledning socialdokumentation- utförare.

16 Tolk

Enskildas rätt till tolk med mera regleras i 13 § FL. För att säkerställa det ömsesidiga informationsutbytet tillhandahåller förvaltningen tolk vid behov. En myndighet ska under samma förutsättningar använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt när den har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala. Kommunen har avtal med tolkservice vars service används vid behov av tolk.

Barn under 18 år ska inte användas som tolk. Inte heller anhöriga eller andra närstående ska användas som tolk.

För vägledning se Socialstyrelsens meddelandeblad nr 2/2018 om vissa bestämmelser i FL av betydelse för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten.

17 Uppföljning av insatser

Socialnämnden ska systematiskt och fortlöpande följa upp, utveckla och säkra kvaliteten i verksamheten enligt 5 kap. § 2 SoL och detta avser alla insatser som erbjuds via socialtjänstens öppenvård.

Ett beslut om insats enligt SoL innebär inte någon garanti för att insatsen genomförs i enlighet med beslutet. Det är först när beslutet omsätts i praktisk handling som det visar sig om insatsens innehåll och omfattning svarar mot beslutsfattande nämnds intentioner. Det är därför viktigt för den enskildes rättssäkerhet att insatsen följs upp så länge den pågår.

Uppföljningen ska ske på ett planlagt sätt och ska bland annat omfatta samtal med den enskilde och uppgifter från den som svarar för det praktiska utförandet. Socialsekreterare är, som myndighetsutövare, både att se som företrädare för nämnden och som bevakare av den enskildes rätt till bistånd i enlighet med beslutet. Uppföljningen syftar till att den beslutande nämnden i enlighet med krav i SoL säkerställer att enskild får beviljade biståndsinsatser med god kvalitet och att insatserna ger en skäliga levnadsförhållanden.

Alla biståndsbedömda insatser ska följas upp var sjätte månad och oftare vid behov. Socialsekreteraren har ansvar för att följa upp hur beviljade insatser utförs och att dessa tillgodoser den enskildes behov. För personer med omfattande hjälpbehov, som bedöms som föränderliga, ska normalt en uppföljning göras inom 2 månader efter beslutsdatum och därefter årligen. Ett viktigt redskap för uppföljningen är den genomförandeplan som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde.

Vid uppföljning kan konstateras förändrade hjälpbehov eller förändrade förhållanden i övrigt. Information om förändrade hjälpbehov eller övriga förändringar kan även komma till verksamhetens kännedom utan uppföljning. Vid förändrade hjälpbehov eller vid förändrade förhållanden i övrigt ska en uppföljning alltid ske. Vid behov ska tidigare biståndsbeslut ändras eller omprövas.

Om socialsekreteraren i sin uppföljning bedömer att det finns brister i utförandet så ska iakttagna brister dokumenteras som en del av uppföljningsdokumentationen enligt SOSFS 2014:5. Åtgärder som socialsekreteraren kan vidta i sådana fall är att antingen förtydliga beslutet, det skriftliga uppdraget eller att lämna en lex Sarah rapport med anledning av bristerna.

Socialsekreteraren har däremot ingen möjlighet och ska inte heller anvisa för utförarpersonalen hur insatserna ska utföras. Att arbetsleda utförarpersonal ankommer i stället på ansvarig enhetschef eller motsvarande.

För att säkerställa god kvalitet i verksamheten ska även insatser utan individuell behovsprövning följas upp. Dokumentation av andra uppgifter som krävs för att följa upp och kontrollera verksamheten får inte undantas.

18 Ej verkställda beslut

Nämnden bör verkställa besluten omgående. Icke verkställda beslut enligt SoL rapporteras till Inspektionen för vård och omsorg (IVO). I vissa fall kan Förvaltningsrätten utdöma särskild avgift då beslutet inte har verkställts inom tre månader efter att beslutet tagits. Särskilda avgifter regleras i 34 kap. 5 och 6 §§ SoL.

Om det inte går att verkställa ett beslut omedelbart är det viktigt att socialsekreteraren håller fortsatt kontakt med den enskilde för att bevaka situationen till dess att beslutet verkställs. En sådan situation kan exempelvis innebära att det i väntan på att den beslutade insatsen kan verkställas erbjuds kompenserande eller alternativa insatser.

19 Förebyggande arbete i Kalix

- **SSPF**

SSPF står för samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritidssektor och är ett arbetssätt och en samverkansform som en del av det lokala brottsförebyggande arbetet kring barn och ungdomar som bedöms befinna sig i risk för att utvecklas negativt eller med ett begynnande normbrytande beteende. Syftet är att förhindra och förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet, rekryteras till kriminella gäng och/eller inleder missbruk. Målet är att ungdomarna ska ha en fungerande skolgång och ett liv fritt från kriminalitet och droger. En viktig komponent i SSPF är möjligheten att dela information mellan aktörerna, vilket möjliggörs genom samtycke från vårdnadshavare och/eller från ungdomen själv om hen är över 15 år. SSPF riktar sig till unga under 18 år och är ett förebyggande arbetssätt för att upptäcka eventuella stödbehov från socialtjänsten.

- **Fältning**

Fältarbetet är ett uppsökande, förebyggande, främjande och relationsskapande arbetssätt. Fältarbete är ett viktigt arbete för att tidigt fånga upp barn och unga som lever i utsatthet eller är i riskzon för att hamna i en negativ och ogynnsam utveckling. Fältarbete i Kalix är en del av socialtjänstens förebyggande och uppsökande arbete för att främja goda uppväxtvillkor och minska utanförskap, skadligt bruk och beroende samt kriminalitet. Genom att fälta bygger socialtjänsten relationer med barn och unga samt andra aktörer och kan snabbare informera om möjligheter till stöd, slussa vidare och erbjuda insatser vid behov. Fältarbete bidrar med vuxennärvaro för ökad trygghet där barn och ungdomar befinner sig och kan också bidra till ökad närvaro i skolan.

Målet med fältarbete är även att öka samverkan med andra viktiga aktörer som polis, skola, ungdomsverksamheter, föreningar, kyrkan, föräldrar och andra vuxna. Fältarbetet är också en del av det gemensamma lokala brottsförebyggandearbetet inom kommunen, Brå.

- **SES**

SES, Samarbete efter skilsmässa, är ett digitalt stöd som erbjuds till föräldrar och barn som genomgått en separation eller skilsmässa. Genom att erbjuda ett digitalt självhjälpsverktyg som är lätt tillgängligt är målet att nå ut till fler föräldrar som separerar samt deras barn och som kan vara i behov av stöd. SES ska leda till att fler föräldrar och barn i Kalix kommun får verktyg att hantera den kris som en separation kan innebära. SES ska förebygga och reducera konflikt efter en separation och på så sätt vara gynnsamt för barn och ungas uppväxtvillkor i Kalix kommun. Verktuget har stöd i forskning och är utvecklat vid Köpenhamns universitet.

20 Insatser för personliga behov

Öppenvård är ett samlingsbegrepp för alla insatser för personliga behov som är riktade till barn, ungdomar, dess föräldrar och vuxna med behov som erbjuds via socialtjänstens öppenvård. Dessa insatser syftar till att stärka familjens/den enskildes egna resurser och ge verktyg som främjar hjälp till självhjälp. Insatsernas innehåll formas utifrån de behov och förutsättningar som varje enskild individ/ familj har.

Insatser för personliga behov är uppdelade i insatser utan individuell behovsprövning och insatser efter behovsprövning.

Insatser som erbjuds via socialtjänstens öppenvård vänder sig till kommunens medborgare. Med insatser utan individuell behovsprövning menas insatser som kommuninvånare kan ta del av utan att först få ett biståndsbeslut och kan direkt vända sig till utförare inom socialtjänstens öppenvård.

Alla kommuninvånare har rätt att ansöka om öppenvårdsinsatser. De behov som tillgodoses ska falla inom ramen för vad som kan anses vara socialnämndens område. Insatser skall ej kompensera för sådana som invånaren har rätt att få från annan instans/huvudman.

Socialnämnden ansvarar för att ge stöd till barn, dess föräldrar, unga och vuxna som bedöms vara i behov av det. Med barn avses personer som inte fyllt 18 år.

20.1 Insatser efter behovsprövning

Insatser efter behovsprövning via socialtjänstens öppenvård kan beviljas till barn, unga och vuxna som samtycker till att ta emot insatsen.

Socialnämndens biståndsbedömda insatser dvs insatser efter behovsprövning för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med denne. Ingen insats ska beviljas eller förlängas av socialnämnden utan en tydlig ansökan från den enskilde individen. Samtycke och mottaglighet, motivation, måste vara utrett och klart innan bistånd beviljas. Om den enskilde vuxne ej medverkar i insatsen, finns möjlighet att avsluta insatsen.

Öppenvård kan bedrivas inom ramen för pågående tvångsvård enligt Lagen om vård av unga (LVU) och Lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

20.2 Insatser utan individuell behovsprövning

Målet med insatser utan individuell behovsprövning är att i ett tidigt skede finnas som lättillgängligt stöd för kommunens medborgare. Med stöd menas här olika typer av insatser som beskrivs längre fram. Insatser kan ske i form av individuella samtal eller i gruppverksamhet. Insatser erbjuds främst i gruppverksamhet till fördel för fler medborgare.

Den kommunalrättsliga likställighetsprincipen innebär exempelvis att det inte får förekomma någon dold behovsprövning. Därför måste insatser utan individuell behovsprövning vara öppna för alla som tillhör den målgrupp och villkor som verksamheten vänder sig till enligt socialnämndens beslut. En insats utan individuell behovsprövning innebär att insatsen inte föregås av någon utredning eller biståndsbeslut, (Se likställighetsprincipen i Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, Socialstyrelsen (2021) och (11 kap. § 5 SoL).

Den som genomför insatser utan individuell behovsprövning ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om insatser enligt 14 kap. 1 § SoL.

Insatser utan individuell behovsprövning bygger på att individen själv söker upp verksamheten.

Socialnämnden får inte utan vårdnadshavarens samtycke tillhandahålla ett barn insatser som lämnas utan individuell behovsprövning. Socialnämnden får dock tillhandahålla barn som fyllt 15 år insatser utan individuell behovsprövning, om det är lämpligt att insatsen tillhandahålls på det sättet (21 kap. §2 SoL).

20.2.1 Insatser utan behovsprövning som erbjuds i Kalix

- **Familjecentral**

Familjecentralen är en samverkan och samordning av resurser mellan olika uppdragsgivare. Familjecentralen i Kalix är en samlokalisering av mödravårdscentralen, barnavårdscentralen, öppen förskola och socialtjänst och är en mötesplats för föräldrar

och barn 0-6 år. Familjecentralen är en del av förebyggande arbetet i syfte att motverka ohälsa, negativ utveckling hos barn som växer upp i Kalix och erbjuda lätt tillgängligt stöd. Familjecentralen är ett informations- och kunskapscentrum för frågor som rör barn och föräldraskap dit föräldrar kan komma tillsammans med sina barn för att träffa andra föräldrar med barn.

Vid familjecentralen arbetar barnmorska, distriktsköterska, familjevägledare och förskolelärare. Familjevägledare från socialtjänsten arbetar i en samverkan vid Familjecentralen med rådgivande föräldraskapsstöd genom att delta i möten med blivande/nyblivna föräldrar för att förebygga och upptäcka eventuella stödbehov från socialtjänsten.

Dokumentationskrav: Då Familjecentralen är en mötesplats är det inte behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer och undantas från dokumentationskravet enligt 14 kap. 5 § SoL.

- **Föräldraskapsstöd Föräldrasupporten**

Föräldraskapsstödet Föräldrasupporten bygger på den nationella strategin för föräldraskapsstöd. Strategin betonar att barns rättigheter ska stå i centrum, och att föräldraskapsstödet ska bidra till jämställt föräldraskap och jämlikhet i hälsa.

Föräldrasupporten är ett universellt stöd och en bas i det förebyggande arbetet och handlar om att ge föräldrar kunskap om barnets rättigheter, hälsa och utveckling och om att stärka föräldrars relation till varandra eller deras sociala nätverk. Universellt föräldraskapsstöd fungerar främjande och förebyggande och erbjuds till alla föräldrar i kommunen. Fördelen med universellt föräldraskapsstöd är att en liten insats till många har större preventiv effekt än stora insatser till få. Det innebär att insatser som riktas till alla, når fler av de som i framtiden kan komma att behöva insatser från socialtjänsten. Den största effekten av föräldraskapsstöd uppnås med små, förebyggande insatser riktade till alla föräldrar, jämfört med stora åtgärdande insatser till ett fåtal där förälder eller barn har stora behov.

Föräldrasupporten är förebyggande insatser, aktiviteter och öppna verksamheter riktade till föräldrar som stärker föräldraförmågan och relationen mellan förälder och barn.

Föräldrasupporten i Kalix ska verka för att erbjuda alla föräldrar och närstående till barn i åldern 0–18 år coachning och vägledning under hela barnets uppväxt. Detta sker genom att stötta föräldrar att stärka relationen med sina barn, minska konflikter i familjen och stärka tilltron till den egna föräldraförmågan. Föräldrasupporten erbjuder rådgivande samtal, föräldrakurser till föräldrar med barn i olika åldrar såsom ABC, Fatta Tonåringen och Föräldraskap i Sverige, föreläsningar, seminarier och föräldracaféer med olika teman.

Dokumentationskrav: Då Föräldrasupporten erbjuder allmänt riktade förebyggande och rådgivande insatser är det inte behövligt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer och undantas från dokumentationskravet enligt 14 kap. 5 § SoL.

- **Ungdomsmottagning**

Ungdomsmottagningen är en samverkan mellan regionen och socialtjänsten.

Ungdomsmottagningen riktar sig till unga upp till 23 år som kan få hjälp och rådgivning i frågor gällande kroppen, sex och relationer, preventivmedel samt mående.

På ungdomsmottagningen arbetar barnmorskor och kurator. Kuratorn från socialtjänsten arbetar i en samverkan med barnmorskor vid Kalix Ungdomsmottagning, KUM genom att träffa alla nybesök. Vidare ansvarar kurator tillsammans med undersköterska vid KUM i skolinformationen till skolelever och i övrigt uppsökande och rådgivande arbete för

målgruppen. Kurator kan erbjuda rådgivande samtal för unga som har fyllt 15 år. För barn under 15 år krävs att information lämnas till vårdnadshavare om att barnet får rådgivande samtal.

Dokumentationskrav: Då kurator erbjuder insatser i form av rådgivande samtal är det inte behövt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer och undantas från dokumentationskravet enligt 14 kap. 5 § SoL.

- **Orossamtal**

Orossamtal syftar till att förebygga kriminalitet och/eller annat normbrytande beteende bland ungdomar i ett tidigt skede. Orossamtal är en samverkan mellan skola, polis och socialtjänst. Samtalet bygger på idén att ge en tydlig reaktion på handlingen/oron och upplysa om konsekvenser av att begå brott samt att barn och ungdomar med risk för negativ utveckling behöver fångas upp tidigt. Tillsammans med familjen, den unge, polisen och socialtjänsten kartläggs dennes situation för att undersöka om det finns behov av ytterligare insatser från socialtjänsten. Orossamtal kan erbjudas enskilt till ungdomar som har fyllt 15 år. För barn och unga under 15 år krävs att information har lämnats till vårdnadshavare.

Dokumentationskrav: Då orossamtal är en förebyggande och rådgivande insats är det inte behövt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer och undantas från dokumentationskravet enligt 14 kap. 5 § SoL.

- **Rådgivande samtal**

Öppenvården erbjuder rådgivande samtal till vuxna personer över 18 år

- personer med skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, andra beroendeframkallande medel, läkemedel, dopningsmedel eller spel om pengar,
- medberoendeproblematik,
- personer som är våldsutsatta,
- personer som är våldsutövare och
- personer som har behov av rådgivning i föräldrarollen.

Dokumentationskrav: Då rådgivande samtal är en informativ och rådgivande insats är det inte behövt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer och undantas från dokumentationskravet enligt 14 kap. 5 § SoL.

- **Insats för barn och unga** i form av BRA samtal.

BRA samtal är en beprövad modell som erbjuds via öppenvården till barn och unga i familjer där förälder eller någon annan vuxen omsorgsperson har ett skadligt bruk och beroende eller en psykisk/fysisk sjukdom. När barn är anhöriga har de rättigheter som också är viktiga skyddsfaktorer. Det är en central utgångspunkt i BRA-samtalen och handlar om barnets rätt att veta, få hjälp, må bra och säga sin åsikt och bli lyssnad på. BRA-samtalen innehåller tre delar som kan bestå av ett eller flera samtal. Inom ramen för BRA samtal kan barnet/den unge få individuellt anpassad information, råd och tips om olika former av hjälp och stöd. Det kan också leda till att barnet/den unge/familjen behöver mer omfattande insatser ex via socialtjänsten. Målsättningen är att öka den unges handlingsutrymme och förmåga att hantera situationen. På lång sikt, stärka barnets utveckling och förebygga psykisk och fysisk ohälsa.

Målgrupp: Insatsen vänder sig till barn och unga mellan 7-18 år som är folkbokförd i Kalix kommun och har en förälder eller någon annan vuxen omsorgsperson som har ett skadligt bruk och beroende. Kan även erbjudas för barn som vistas i familjehem.

Villkor: Barn och unga mellan 7–18 år, folkbokförd i Kalix kommun enligt ovan målgrupp och beskrivning. För barn under 15 år krävs medgivande från vårdnadshavare.

Dokumentationskrav: Då BRA samtalen är informativa och vägledande är det inte behövt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer och undantas från dokumentationskravet enligt 14 kap. 5 § SoL.

- **Insats för skadligt bruk och beroende** i form av Boostersamtal. Boostersamtal erbjuds de klienter som genomgått och avslutat en behandlingsinsats. Booster-samtal kan användas på initiativ av klienten, exempelvis i samband med återfall, risk för återfall eller andra svåra livssituationer där klienten kan behöva repetera sina färdigheter och kunskaper för att klara av sin nykterhet.

Målgrupp: Insatsen vänder sig till vuxna över 18 år som är folkbokförda i Kalix kommun som har behov av stöd för skadligt bruk och beroende enligt ovan och sker enskilt.

Villkor: 18 år och äldre, folkbokförda i Kalix kommun enligt ovan målgrupp och beskrivning.

Dokumentationskrav: Då Boostersamtal är motiverande, informativa och vägledande är det inte behövt att dokumentera uppgifter som kan kopplas till enskilda individer och undantas från dokumentationskravet enligt 14 kap. 5 § SoL.

- **Insats för skadligt bruk eller beroende** av substanser enligt tolvstegsmodellen. Tolvstegsmodellen är en behandlingsmodell som bygger på AA:s och NA:s tolvstegsprogram. Behandlingen bygger på att beroende är en kronisk sjukdom som inte kan botas men är behandlingsbar. Möjligheten till identifikation med andra i samma situation ses som en central komponent i behandlingen.

Målgrupp: Insatsen vänder sig till vuxna över 21 år som är folkbokförda i Kalix kommun som har behov av stöd för skadligt bruk och beroende och sker enskilt eller i grupp.

Villkor: 21 år och äldre, folkbokförda i Kalix kommun enligt ovan målgrupp och beskrivning.

Dokumentationskrav: Insatsen och genomförandet ska dokumenteras enligt 14 kap. § 3 SoL.

21 Bilagor

Öppenvårdens insatskatalog

22 Referenser

Prop. 2024/25:89 En förebyggande socialtjänstlag - för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter

Socialtjänstlag (2001:453)

Socialtjänstförordning (2001:937).

Förvaltningslag (2017:900).

Kommunallag (2017:725)

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM)

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)

Socialförsäkringsbalken (2010:110, SFB)

Prop. 1979/80:1 Om socialtjänsten.

RÅ 1991 ref. 61

Meddelandeblad

Vissa bestämmelser i förvaltningslagen av betydelse för handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Nr 2/2018

Tillämpliga författningar från Socialstyrelsen

SOSFS 2014:5 dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS

Socialstyrelsens handböcker

Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, Socialstyrelsen (2021)).